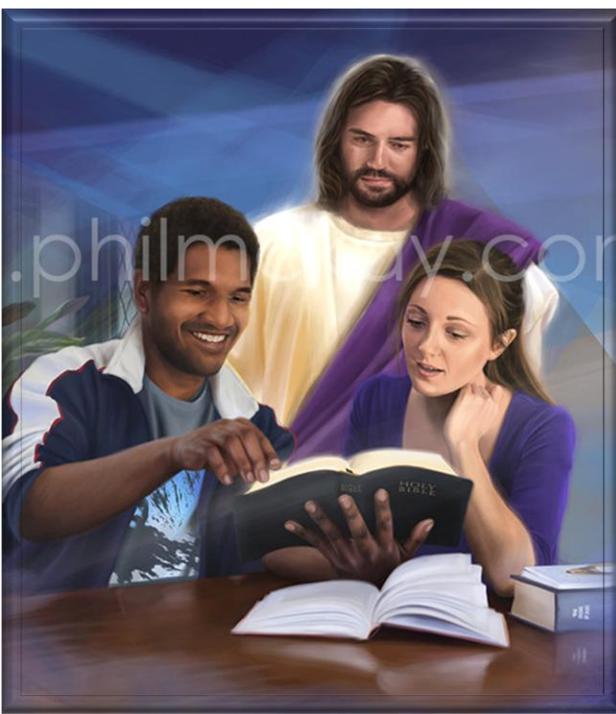
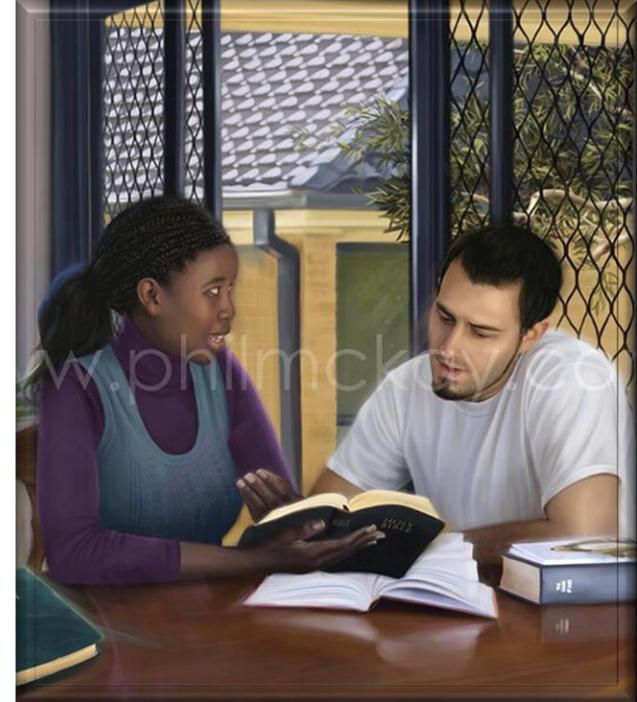
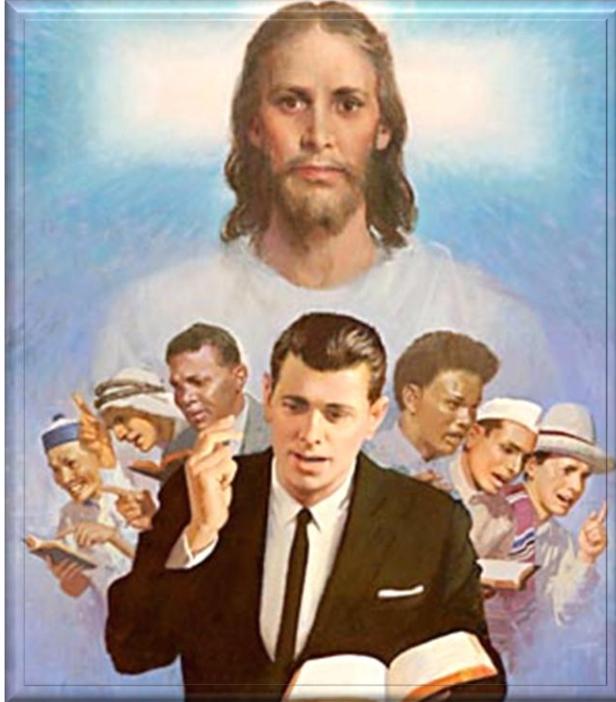
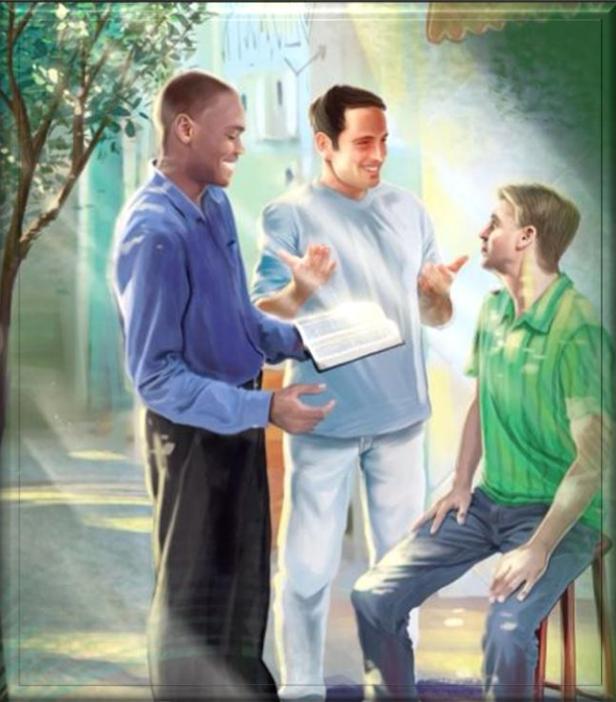

**NOFO
FAKATAHA
MO E NI'IHI
KEHE**

“Ke lelei ma‘uaipē
ho‘omou lea, ‘o fakalelei
‘aki ‘ae māsimā, koe‘uhi
ke mou ‘ilo ke tali
totonu ‘ae tangata kotoa
pē.” Kolose 4:6

‘I he konga ‘aonga ange ‘o e tohí, ‘oku lave ai ‘a Paula ki he kaveinga ‘o e ngaahi fetu‘utaki fakaetangatá ‘i he ngaahi siakale kehekehe ‘o e tākiekiná.

‘Oku fakatupu ‘e he ngaahi vā fetu‘utakí ‘a e fepakipaki mo e fakakikihi. Ko ia ai, ‘oku fiema‘u ke ‘i ai ha feongoongi, ko ha aleapau fakalūkufua fekau‘aki mo e ngaahi tu‘unga mahu‘ingá, ngaahi taumu‘á, mo e ngaahi taumu‘á.

‘Oku ‘omi ‘e Paula kiate kitautolu ha ngaahi tefito‘i mo‘oni ‘aonga ki hono fakalelei‘i ‘o e ngaahi vā fetu‘utaki ‘i he vaha‘a ‘o e ngaahi hoá, ‘i he vaha‘a ‘o e mātu‘á mo e fānaú, ‘i he vaha‘a ‘o e kau ‘eikí mo e kau pōpulá, ‘i he vaha‘a ‘o e ngaahi tokoua mo e tuofāfine ‘o e siasí, pea ‘i he vaha‘a ‘o e kau tuí mo e kau ta‘etuí.

- ➡ Ko e ngaahi fetu‘utaki ‘i he vaha‘a ‘o e ngaahi hoa mali (Kol. 3:18-19)
- ➡ Ko e ngaahi feohi ‘i he vaha‘a ‘o e mātu‘á mo e fānaú (Kol. 3:20-21)
- ➡ Ko e ngaahi vaha‘angatae ‘i he vaha‘a ‘o e kau pulé mo e kau ngāué (Kol. 3:22-25; 4:1)
- ➡ Ngaahi Feohi ‘i he Siasi (Kol. 4:2-4)
- ➡ Ko e ngaahi feohi mo e kau ta‘etui (Kol. 4:5-6)

KO E NGAAHI FETU'UTAKI 'I HE VAHE 'O E NGAAHI HOA

“Ae ngaahi uaifi, mou fakavaivai‘i kimoutolu ki homou ngaahi husepaniti, ‘o hangē ko ia ‘oku taau mo e ‘Eiki: ‘ae ngaahi husepāniti, mou ‘ofa ki homou ngaahi uaifi, pea ‘oua na‘a mou anga fefeka kiate kinautolu.”
(Kolose 3:18-19)

Na'e tohi 'i he taimi tatau, 'oku 'i he 'ipiseli 'a Kolose mo 'Efesō 'a e ngaahi fale'i tatau (pea fakakakato) fekau'aki mo e ngaahi hoa mali (Kol. 3:18-19; 'Efes. 5:21-33).

'Oku mo'ulaloa 'a e ngaahi uaifi ki honau ngaahi husepāniti (Kol. 3:18; 'Efe. 5:22-24)

'Oku totonu ke 'ofa 'a e ngaahi husepāniti ki honau ngaahi uaifi (Kol. 3:19 ; 'Ef. 5:28)

Ko e fakavaivai ko 'eni 'oku fai ia 'i he fetukulolo'aki ('Efeso 5:21), pea kuo pau ke "hange ko ia 'oku taau mo e 'Eiki."

'Ofa kiate kinautolu 'aki 'a e 'ofa tatau na'e 'ofa ai 'a Kalaisi kiate kitautolu ('Efeso 5:25)

'Oku nau fatongia 'aki 'enau lelei pe 'anautolu ('Efeso 5:29)

'Oua na'a ke "fefeka" ('oua na'a ke faka'ita'i kinautolu, 'oua na'a ke 'ulungaanga fefeka pe fakamalohi, 'oua 'e anga fakamalohi)

'Oku totonu ke fakatou ngaue fakataha 'a e ongo me'a mali, fealea'aki, pea fai ha ngaahi tu'utu'uni 'i he loto-taha, pea hoko 'a e husepaniti ko e taki lelei taha 'o e famili. 'Oku totonu ke na takitaha fekumi ma'u pe ki he lelei 'a e tokotaha kehe.

"Tuku ke takitaha 'ofa kae 'ikai fie ma'u ia. Tanumaki 'a e me'a 'oku faka'ei'eiki taha 'iate kimoutolu, pea vave ke mou fakatokanga'i 'a e ngaahi 'ulungaanga lelei 'iate kimoutolu. Ko e 'ilo'i 'o e fakahounga'i ko ha faka'ai'ai mo e fiemalie faka'ofa'ofa. 'Oku poupou'i 'e he manava'ofa mo e faka'apa'apa 'a e feinga ke ma'u 'a e lelei taha, pea 'oku tupulaki 'a e 'ofa 'i he'ene faka'ai'ai ki ha ngaahi taumu'a faka'ei'eiki ange. [...]

'Oku totonu ke faka'apa'apa'i 'e he uaifi 'a hono husepaniti. 'Oku fie ma'u ke 'ofa mo fakamahu'inga'i 'e he husepaniti 'a hono uaifi; pea hange ko hono fakataha'i kinaua 'e he'ena fuakava mali ke na taha, 'oku totonu ke hanga 'e he'enu tui kia Kalaisi 'o ngaohi kinaua ke nau taha 'iate Ia. Ko e ha ha me'a 'e fakahoifua ange ki he 'Otua ka ko e mamata kiate kinautolu 'oku nau fakahoko 'a e fetu'utaki 'o e nofo-mali 'oku nau feinga fakataha ke ako kia Sisu pea ke faka'au ke fakafonu lahi ange kinautolu 'e Hono Laumalie?

KO E FEOHI 'A E MATU'A MO E FANAU

“Ae fānau, fai talangofua ki ho‘omou mātu‘a ‘i he me‘a kotoa pē: he ‘oku lelei lahi ia ki he ‘Eiki. ‘Ae ngaahi tamai, ‘oua na‘a mou fakafiufiu ki ho‘omou fānau, telia na‘a nau fiu ai.. (Kolose 3:20-21)

'I he sosaieti 'o e 'aho ni, 'oku totonu ke faka'aonga'i 'a e fo'i lea "matu'a" ki he ngaahi mali kuo fokotu'u mo e ngaahi famili matu'a 'e taha. Fakatatau kia Paula, ko e feohi mo'ui lelei 'oku 'ikai ko e fatongia pe ia 'o e matu'a, ka ko e fanau foki.

**Ngaahi fatongia 'o e ngaahi foha mo e ngaahi 'ofefine
(Kolose 3:20; Efeso 6:1-3)**

'Oku 'ikai ko ha fili pe 'a e talangofua 'a e fanau

'Oku makatu'unga 'a e talangofua ko 'eni 'i he fekau hono nima

'Ikai ngata ai, 'oku ha'u 'a e talangofua mo hono pale pe 'o'ona

**Ngaahi Fatongia Fakamatu'a
(Kolose 3:21; 'Efeso 6:4)**

Ako'i kinautolu 'o 'ikai faka'ita'i pe faka'ita'i kinautolu, koe'uhi ke 'oua na'a fakalotosi'i'i kinautolu

'Oua 'e faka'ita'i kinautolu 'aki ha ngāue ta'ekātaki pe fakapikopiko .

Ako'i kinautolu 'i he ngaahi founga 'a e 'Otua (Teu. 6:6-7; Lea Fakatata 22:6)

'Oku mahu'inga 'a e lotu fakafamili pongipongi mo e/pe efiafi ki he 'etau fanau ke nau ako fekau'aki mo e 'Otua mo fai 'a e ngaahi fili ki he mo'ui ta'engata. Pea 'oua na'a ngalo ko 'etau fa'ifa'itaki'anga ko e faiako ma'ongo'onga taha ia ki he 'etau fanau.

“Ngaahi mātu‘a, ‘ai ho‘omou fānaú ke nau sio ‘oku mou ‘ofa ‘iate kinautolu pea te mou fai ‘a e me‘a kotoa ‘i homou mālohí ke ‘ai kinautolu ke nau fiefia. Kapau te ke fai pehē, ‘e lahi ange ‘aupito ‘a e mamafa ‘o ho‘o ngaahi fakangatangata ‘oku fiema‘ú ‘i honau ‘atamai kei talavou. Pule‘i ho‘o fānaú ‘i he anga‘ofa mo e manava‘ofa, ‘o manatu‘i “‘oku mamata ma‘u ai pē ‘enau kau ‘āngeló ki he fofonga ‘o ‘Eku Tamai ‘oku ‘i he langí.” Kapau ‘okú ke faka‘amu ke fai ‘e he kau ‘āngeló ma‘a ho‘o fānaú ‘a e ngāue kuo ‘oange ‘e he ‘Otuá kiate kinautolú, fengāue‘aki mo kinautolu ‘aki ho‘o fai ho‘o tafa‘akí ..”

EGW (Ko e ‘Api Faka-Kalisitiané, p. 193)

KO E NGAHI FETU'UTAKI 'I HE VAHE 'O E KAU PULE MO E KAU NGAUE

“‘Ae kau tamaio‘eiki, fai talangofua ‘i he me‘a kotoa pē ki homou ‘eiki fakakakano; ‘oua na‘a ‘i he ngāue fakamamata pe, ‘o hangē ko e kau fakamālie ki he tangata; ka ‘i he loto totonu, ‘o manavahē ki he ‘Otua:” (Kolose 3:22)

Ko e fekau‘aki ‘o e nofo popula na‘e ‘i ai ‘i he kuonga ‘o Paula, ‘oku si‘isi‘i ‘ene kaunga ki he ngaahi fa‘ahinga nofo popula, ‘a ia, ko e me‘apango, ‘oku kei ‘i ai pe he ‘aho ni. Ko ia ai, kuo pau ke mahino kiate kitautolu 'a e fale'i ko 'eni 'i loto 'i he tu'unga 'o ha fetu'utaki 'a e pule/ma'ulalo .

**Ko e tō‘onga ‘a e kau ngāue ‘i laló
(Kolose 3:22-25; ‘Efeso 6:5-8)**

**Fai ma‘u pē ho lelei tahá, neongo kapau ‘oku
‘ikai ke sio mai ha taha .**

**Feinga ke lelei taha ‘i ho‘o ngāué, ‘o hangē
‘okú ke fai ia ma‘á e ‘Otuá .**

**Tali e valoki 'i he taimi 'oku fakatonuhia'i ai
‘Oku ‘aonga ‘a e ngaue lelei**

**‘Oku ‘ikai faka‘ata kitautolu ‘e he pule kovi
mei he angavaivai (1P 2:18)**

**Ko e 'ulungaanga 'o e kau pule
(Kolose 4:1; ‘Efeso 6:9) (Kolose 4:1)**

**Ke taki ‘i he fakamaau totonu mo e
ma‘oni‘oni**

**‘Oua na‘a faka‘aonga‘i ‘a e ngaahi
fakamanamana pe ngaahi fie ma‘u
ta‘e‘aonga**

**Ko e pule kotoa pe 'oku 'i ai 'ene Pule
'oku 'iate ia, 'a ia te ne taliui ki ai**

Ko kitautolu kotoa pe, kau pule pe kau ngaue ma'ulalo, ko e kau tamaio'eiki (popula) 'a Kalaisi, he 'oku tau tauhi kiate la

“Na’e ‘ikai ko e ngāue ‘a e ‘aposeoló ke ne holoki ta’efakakaukau’i pe fakafokifā ‘a e tu’utu’uni kuo fokotu’u ‘o e sōsaietí. Ko hono feinga‘i ‘ení ‘e hoko ia ko hono ta’ofi ‘o e lavame‘a ‘o e ongoongolelei. Ka na‘á ne ako‘i ‘a e ngaahi tefito‘i mo’oni na’e taa‘i ‘a e makatu’unga tonu ‘o e pōpulá pea kapau ‘e fakahoko, ‘e pau ke ne fakavaivai‘i ‘a e fokotu’utu‘ú kotoa. [...]

‘Oku hanga ‘e he lotu faka-Kalisitiane ‘o ngaohi ha ha’i fefeka ‘o e fakatahataha ‘i he vaha’a ‘o e ‘eiki mo e tamaio’eiki, tu’i mo e mo’ulalao, faifekau ‘o e ongoongolelei mo e tokotaha angahala kuo ma’ulalo ‘a ia kuo ne ma’u ‘ia Kalaisi ‘a e fakama’a mei he angahala. Kuo fufulu kinautolu ‘i he ta’ata’a tatau, kuo fakamo’ui ‘e he Laumālie tatau; pea kuo ngaohi kinaua ke taha ‘ia Kalaisi Sīsū ..

KO E NGAAHI FEOHI 'I HE SIASI .

"Fai ma'u pe 'ae lotu, pea le'ō 'i ai mo fakafeta'i;" (Kolose 4:2)

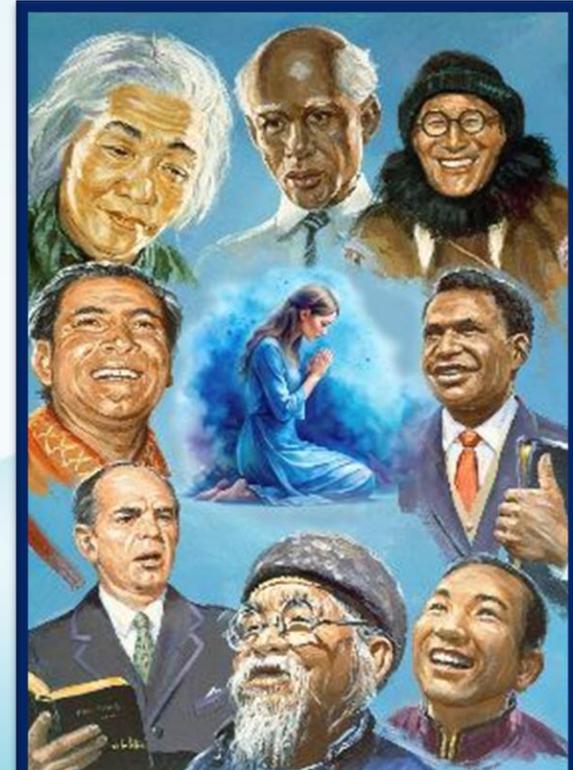
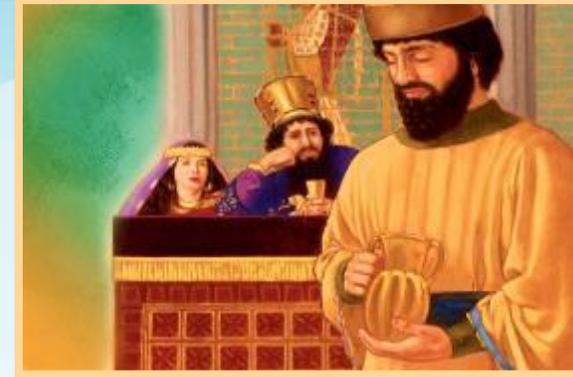

'Oku uki kitautolu ke tau "felotua'aki" he "Ko e lotu 'a e tokotaha ma'oni'oni 'oku malohi mo ola lelei" (Semisi 5:16)

'I he tafa'aki 'o e lotu pongipongi mo e efiafi, 'oku fokotu'u mai 'e Paula ke tau lotu 'i ha fa'ahinga taimi pe (Kol. 4:2; 'Efe. 6:18; 1 Tes. 5:17). Hangē pē ko e lotu fakalongolongo 'a Nehemaia 'i he 'ao 'o e tu'í (Neh. 2:4), 'oku tau ma'u 'a e monū'ia ke tau lotu 'i ha fa'ahinga feitu'u pē pe tu'unga pē.

'Ikai ngata ai, 'oku tau ma'u 'a e fakapapau 'e liliu 'e he Laumalie Ma'oni'oni 'etau lotu ke ola lelei (Lom. 8:26).

'Oku fai 'e Paula ha kole makehe ke tau lotua 'a kinautolu 'oku nau talaki 'a e ongoongolelei (Kol. 4:3-4; 'Efe. 6:19). 'Oku 'ikai mahu'inga pe 'oku si'isi'i pe lahi 'a e taukei 'a e tangata malanga 'i he ngaue faka'evangelioo; 'oku 'ikai fe'unga ha taha ki he ngāue ni. Ko Paula tonu na'e 'ikai ngata pe 'i he'ene lotu, ka na'a ne kole foki ki he fanga tokoua ke nau lotu ma'ana koe'uhi ke hoko 'ene ngaahi lea ko e ngaahi lea totonu.

“I he feinga kotoa pē ‘i he feitu‘u kotoa pē ‘oku fakafe‘iloaki ai ‘a e mo‘oní ‘oku fie ma‘u ai ha ngaahi ‘atamai kehekehe, ngaahi me‘afoaki kehekehe, ngaahi palani kehekehe mo e ngaahi founga ngāue ‘oku fakatahataha‘i. ‘Oku totonu ke ‘ai ‘e he tokotaha kotoa pē ko ha poini ke alea‘i fakataha, ke lotu fakataha. ‘Oku pehē ‘e Kalaisi ‘o pehē, “Kapau ‘e lototaha ha toko ua ‘iate kimoutolu ‘i he māmaní ‘o kau ki ha me‘a pē ‘e fai ‘e he‘ena Fak ‘o hangē ko kinauá.”

(Mātiu 18:19)”

EGW (Ngaahi Pōpoaki Filifili, vol. 3, p. 24)

KO E NGA AHI FETU'UTAKI MO E KAU TA'ETUI

"Mou 'a'eva 'i he angafakapotopoto kiate kinautolu 'oku 'i tua'ā, 'o huhu'i 'ae kuonga.." (Kolose 4:5)

'Oku tau ma'u 'a e ngaahi 'aonga lahi: kuo tau ako 'a e me'a na'e fai 'e Sīsū ma'atautolú; kuo tau tali ia; pea 'oku tau ma'u 'a e fakapapau 'o e fakamo'uí. 'Oku tau 'ilo'i 'eni koe'uhí he na'e talamai 'e ha taha. Pehē foki, kuo pau ke tau vahevahe ia mo e ni'ihí kehé. 'Oku pehē 'e Paula 'oku totonu ke tau fetu'utaki fēfē mo e "kau tu'a," 'a kinautolu 'oku te'eki ke nau 'ilo 'a Sīsū (Kol. 4:5-6)?

Mo e poto

'Oku tau fie ma'u 'a e "poto 'oku ha'u mei he langí" (Sēmisi 3:17) 'i he'etau fetu'utaki mo kinautolu 'oku te'eki ke nau 'ilo'i 'a Sīsū .

'Aki 'a e ngaahi lea anga-'ofa

'Oku totonu ke anga-faka'apa'apa ma'u pē 'etau ngaahi leá koe'uhi ke nau fanongo fiefia mai kiate kitautolu.

'Aki 'a e ngaahi lea "kuo fakaifo 'aki 'a e māsima ."

'Oku totonu ke fe'ungamālie 'a e fetalanoa'akí pea fe'ungamālie mo e tokotahá pea mo e 'ātakai 'oku nau 'i aí.

Tali takitaha 'o fakatatau ki he'ene fe'unga

Koe'uhi 'oku kehekehe 'a e tokotaha takitaha, 'e tataki kitautolu 'e he Laumalie Ma'oni'oni ki he me'a ke tau tali 'i he momeniti takitaha .

“Oku hanga ‘e he faka‘apa‘apa mo‘oni fakataha mo e mo‘oni mo e fakamaau totonu ‘o ‘ai ‘a e mo‘ui ke ‘oua na‘a ngata pe ‘i he‘ene ‘aonga ka ‘oku faka‘ofa‘ofa mo namu Ko e ngaahi lea ‘ ofá, ngaahi fotunga fakafiemālie, mo ha fotunga fiefia ‘ oku takatakai‘i ai ‘ a e Kalisitiane ‘ aki ha faka‘ofa‘ofa ‘ a ia ‘ okú ne ‘ ai hono tākiekiná ke meimei ta‘emalava ke taliteke‘i. ‘I he‘ene fakangalo‘i kita, ‘i he mama, melino, mo e fiefia ‘oku ne foaki ma‘u pe ki he ni‘ihi kehe, ‘oku ne ma‘u ai ‘a e fiefia mo‘oni.

Tuku mu‘a ke tau fakangalo‘i kitautolu, tokanga ma‘u pe ke fakafiefia‘i e ni‘ihi kehe, ke fakama‘ama‘a ‘enau ngaahi kavenga ‘aki ‘a e ngaahi ngaue ‘o e anga‘ofa ongongofua mo e ngaahi ngaue ‘o e ‘ofa ta‘esiokita..”